

תחייה, שקיעה / סיפור של ע

אלה. כאופן מרתק, הספר הזה, העוסק בתקופה רחוקה וברמויות איוטריות יותר-יותר, הוא ספר על מינו אלה.

ה'תשנ"ג 7-11-93
א"ח קל"א/תשנ"ג
מחקר-ספרות

מגעים של דקראנס, ביאליק, ברדיצ'בסקי, ברנר, מאת המוטל ברייוסף, הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תשנ"ג, 416 עמודים

ק בשני העשורים האחרונים החל מחקר הספרות העברית החדשה להתרחק מתפישת ייחודה המוחלט של הספרות הזאת, בת המאה וחמישים בערך, ולהבין שהיא תוצר של הקשר היסטורי ברור. אמנם הפיקחים ירדו זאת מכבר – וראה הדברים שבעליפה של ביאליק, המובאים כמוטו לחלק הראשון בספר שלפנינו ("יש צורך להבין את הספרות הרוסית הרבולוציונית ככל מדרגותיה כדי להבין את התפתחות השירה העברית החדשה") – אך עכבות שונות מנעו מן החוקרים את חקירתו של הקשר הרחב הזה.

המוטל ברייוסף הבינה זה כבר שהתיאור הנכון של הספרות העברית הנולדת הוא על רקע של זמנה, ומתוך התבוננות במגמותיו, ומכיוון שהבינה ראתה גם שתקופת הפריצה הגדולה, אם לא ההולדת, של הספרות הזאת, הן השנים 1880-1920, שנים המסומנות בתואר "דקראנס" בספרות האירופית. ההבחנה היא ביסוד המחקר הגדול הזה שלה, מן החשובים באסכולות המחקר החדשה והכמעט מהפכנית, המקשרת לבסוף את הדמויות הגדולות של הספרות העברית לתקופתן האינטלקטואלית. התוצאה היא תוספת שיש בה חידוש אמיתי על המרחף הצפוף של מחקר ביאליק, מחקר ברדיצ'בסקי ומחקר ברנר. שלוש הדמויות המייסדות של הספרות העברית החדשה מוארות כאן בדרך שכמעט לא הוארו בה עד כה.

הארה היא אמנם מלה אירופית משהו בהקשר הזה, שבו המושגים רבי-משמעות ורחוקים מכל בהירות, והמושאים של ההארה הן אפלות שונות ומשונות, מורכבויות חשיכות של הנפש וסיבוכים של הביוגרפיה האישית והאינטלקטואלית... אך גם רבי-משמעות הזאת היא מסימני דקראנס, אפילו המושג עצמו, שבריוסף עסקה בהרחבה מסיימת במשמעותיותו בכמה עבודות קודמות, ובעיקר בספרון הנאה של האוניברסיטה המשודרת "מבוא לספרות דקראנס באירופה". היא הראתה שם איך המושג התנדנד בין שלילה לחיוב, עד שנעשה למסמן לא-לגמרי-ניטרלי עדיין, של עידן היסטורי רבי-משמעות, היפוך המשמעות אפילו, הניכר בתיאור עצמו – דקראנס היא "ירידה", אך ירידה אצילית משהו ואפילו פורה וצבעונית כשקיעה רבת-יוזר – הוא ממילא מסימני הספרות העברית, שהתחיה כרוכה בה עם השקיעה, שהיא ספק נולדת ספק מתה, בעת ובעונה אחת.

